

Marknad i byn Opal utanför Kashgar.

Svårt vägskäl för unga uigurer

Förtrycket mot uigurerna i Xinjiang har ökat rejält under de senaste åren, och mest utsatta är de unga och religiösa. Beijing rättfärdigar hårdare lagar och förordningar, framförallt riktade mot religionsutövare, med att det finns ett stort och överhängande terroristhot i Kinas största provins som hotar att splittra moderlandet. Kommunistpartiet menar att det kryllar av militanta muslimska separatister i Xinjiang som måste stoppas till varje pris. Bilden jag fick av situa-

tionen, under min fältstudie i provinsen, är dock en helt annan...

När jag sitter på nattåget från Lanchou till Ürümqi och ser det eviga ökenlandskapet flimra förbi utanför kupéfönstret så har jag nästan svårt att fatta att jag fortfarande befinner mig i Folkrepubliken Kina. Det är en känsla som förstärks när jag väl tagit mig hela vägen till Kashgar, den gamla sidenvägsoasen som varit ett centrum för uigurisk kultur under snart ett årtusende. Staden som ligger hela 4 000 km från Beijing, och som till exempel "bara" har 2 500 km fågelvägen till Bagdad, är min bas under min femtio dagar långa vistelse i Xinjiang. Här kan man förflytta sig hundratals år tillbaka i tiden genom att ta en promenad i de äldre uiguriska stadsdelarna där gamla kvarter ännu inte tvingats ge plats åt moderna kinesiska bostads

och affärskomplex. Hantverksbodas fulla av ljud och rörelse, slitna frisörsalonger och extremt spartanskt inredda matställen duggar tätt längs med slingrande gator och gränder. Levnadsstandarden är påfallande låg, men stämningen oftast hjärtlig.

Min studie som framförallt inriktar sig mot det religiösa förtrycket i Xinjiang provinsen, och hur det påverkar den uiguriska identiteten, visar sig bli lättare än väntat att genomföra. Men då hade jag också målat upp lite av ett mardrömsscenario i huvudet, i form av kinesisk polisiär bevakning överallt och uigurer skrämde till absolut tystnad. Nu ska det dock medges att jag fick kinesiska "spioner" efter mig redan efter en veckas vistelse i Kashgar, och att de flesta uigurer faktiskt blir livrädda och väger varje ord på guld-våg när intervjuerna närmar sig känsliga områden som politik och religion. Men förvånansvärt många unga uigurer tar ändå kontakt med mig under min sejour

i Kashgar och de flesta är överens om att de måste våga berätta för utlänningar om den rådande situationen i Xinjiang, trots de uppenbara risker som det medför.

– Jag vet att jag riskerar mycket bara genom att samtala med dig. Men att bara hålla tyst resten av livet skulle kännas som ett svek både mot mig själv och mot mitt folk.

Ali, en före detta turistguide i tjugo års åldern, ser beslutsam ut och tittar mig i ögonen med en bestämd och stolt blick.

– Om vi inte delar med oss av våra erfarenheter till utländska turister och journalister så kommer definitivt ingenting hända. Om situationen ska kunna förändras så måste omvärlden få veta vad som pågår här i Xinjiang, fortsätter han lugnt. Han drar paralleller med situationen i Tibet där situationen i dagsläget är något bättre än i Xinjiang. Den stora massmediala uppmärksamheten som tibetfrågan fått under de senaste decennierna har bidragit till att det idag finns ett stort stöd för tibetanerna kamp världen över.

– Vi måste lära oss av tibetanerna och Dalai Lama. Om vi lyckas få en del av västvärldens blickar riktade hitåt så kommer inte kommunistpartiet våga gå lika hårt fram mot oss som de gör idag, säger Ali energiskt och för ett kort ögonblick lyser hoppet starkt i hans ögon.

Xinjingprovinsen är geografiskt mycket strategiskt belägen i Kinas nordvästra hörn, där den angränsar till åtta nationalstater. Området som även kallas Uiguristan domineras av den mytomspunna Taklamakanöknen som ligger centralt i Xinjians södra del. Det är vid öknens södra oaser som jag utför mina studier, mellan de uråldriga sidenvägs-städerna Kashgar och Khotan.

Uigurererna, som är ett turkfolk med rötterna i västra Mongoliet, är områdets ursprungsfolk. De har sedan tidigt 50-tal

med bistra miner sett på medan 8 miljoner han-kineser har flyttat, ofta på direkt order från kommunistpartiet, från den överbefolkade kinesiska östkusten till Xinjiang

Finkladd flicka på marknad utanför Yarkand.

provinsen. Idag är utgör han-kineserna nästan 50 procent av befolkningen i Xinjiang, att jämföra med 5 procent 1949. Ett självständigt Östturkestan existerade under två kortare perioder på 1930- och 40-talet, innan Mao bestämde sig för att förena området med ”moderlandet” 1949. Problemen och motsättningarna har varit många genom årens lopp, och spänningarna och förtrycket har stadigt ökat sedan 1990 fram till idag.

Efter ”elfte september” så har förtrycket hårdnat ytterligare, vilket Beijing motiverar med ”det stora terroristhotet” som existerar i Xinjiang. Detta trots att det varit lugnt på den fronten sedan 1997. Kinesiska myndigheter har uttalat sig

om saken och menar att de ”terroristorganisationer” som tidigare använde sig av en del våld har ändrat taktik och idag istället använder sig av ”separatistiska tankar”. Den typen av argument leder naturligtvis till att författare och journalister vars åsikter skiljer sig från statens, samt fredliga grupper som förespråkar rättigheter för minoritetsfolk med mera, med lätthet kan anklagas för terrorism och separatism.

– De senaste tio åren har det inte skett några terroristaktioner i Xinjiang, men ändå har situationen blivit värre och värre, framför allt när det gäller partiets politik mot de unga religiöst aktiva uigurererna. Kommunistpartiet menar att vi unga uigurer måste ta avstånd från vår kultur, och istället anamma den kinesiska. Pressen ökar för varje år, men vi vägrar anpassa oss efter deras orättvisa krav, berättar Abdul, en mustaschpyrdd uigurisk student, upprört för mig. Jag har bestämt träff med honom och två andra manliga studenter på ett nergånget café i närheten av deras skola i Kashgar. Abdul, som är den i gänget som behärskar engelskan bäst, för de andras talan. Han berättar att det i stort sett är omöjligt att i dagens

Xinjiang satsa på sina studier och samtidigt bibehålla sin uiguriska identitet.

– Som studerande eller statligt anställd så är det omöjligt att utöva islam på ett korrekt sätt. Vi får inte besöka moskéerna, för då drabbas både vi, våra vänner och våra lärare av allvarliga konsekvenser, berättar Abdul för mig. Han har själv länge funderat på att hoppa av skolan eftersom han, i egenskap av student, känner att han tvingas avstå från sin uiguriska identitet.

– Under ramadan tvingar lärarna oss att äta mat, och på det sättet bryter vi mot fastan. Vi har inget val. Vägrar vi äta så anklagas både vi studenter och våra familjer för religiös fanatism, och vi blir tvungna att avsluta våra studier, fortsätter

Idh Kah-moskèn i hjärtat av Kashgar

Abdul med sänkt huvud.

– Jag vill så gärna utbilda mig och göra mina föräldrar stolta, men inte till vilket pris som helst. Och dessutom så är det bara han-kineser som får alla jobb eftersom han-kineser äger alla företag. Kineserna ser ner på oss uigurer och behandlar oss som andra klassens medborgare.

I dagsläget är segregationen och rasismen tyvärr kraftigare än någonsin tidigare i Xinjiang. I alla större städer finns det en fattig uigurisk del full med gamla lerhus och slingrande gränder, samt en rik och välmående kinesisk del där shoppingcenter, nattklubbar och bordeller utgör en del av det sedvanliga utbudet. Vad gäller arbetsutbudet så har jag noterat att de flesta jobbannonser innehåller rasistiska uppmaningar som ”Endast han-kineser önskas”. Bilden blir ännu tydligare när man i statistiken kan utläsa att 75 procent av de nyexaminerade han-kineserna år 2005 fick anställning. Samma siffra för de uiguriska studenterna var 10 procent...

De allra flesta unga uigurer jag pratar med under min vistelse i Xinjiang upplever det som om de i tidig ålder ställs inför ett svårt identitetsval. De kan antingen välja att hålla kvar vid sin uiguriska identitet, men då väntar med största sannolikhet en framtid i fattigdom, men med bibehållen värdighet och stolthet. Alternativet är att följa partiets pekpinningar och bli kinesisktalande, icke religiösa, kommunistälskande uigurer med en bra utbildning. Detta skulle öppna för möjligheter att få ett hyfsat jobb och att slippa en del trakasserier, men skulle samtidigt föra med sig att en stor del av identiteten går förlorad. Den stora majoriteten av dagens unga uigurer väljer att hålla kvar vid den uiguriska identiteten, och tvärt emot de funderingar jag hade innan resan så är dagens unga uigurer om inte mer religiösa så i varje fall lika religiöst aktiva som sina föräldrar.

– Om det inte hade varit för den kinesiska närvaron så tror jag inte att uigurer i min ålder hade varit lika religiöst aktiva

som de är idag. Religionen är den enskilt största faktorn som skiljer oss åt från kineserna, och detta tar vi uigurer vara på för att stärka vår identitet gentemot dem, berättar Yasin under en middag på en av stadens populärare uiguriska restauranger. Han pluggar på Kashgars universitet, där han presterar väldigt bra resultat, men berättar för mig att även han funderar på att avsluta sin utbildning. Med jämna mellanrum kastar han oroliga blickar mot grannborden. Att synas tillsammans med västerlänningar innebär stora risker. Men eftersom Yasin har extraknäckt en del som turistguide så kan han alltid förklara våra möten med sin affärsverksamhet. Han berättar vidare att alla uigurer som på något sätt utövar sin religion, svävar i ovisshet. Antalet aktiviteter i Xinjiang som klassas som ”illegala religiösa aktiviteter” ökar för varje år.

– Kineserna vill skapa ett system där de suddar ut gränserna mellan de legala och de illegala religiösa aktiviteterna, så att de godtyckligt kan arresteras vem som helst,

Glatt mottagande i en by på landsbygden i närheten av Karghilik.

när som helst. Jag har vänner som dömts till omskolning och böter för att de haft kraftig skäggväxt. Stora skägg förknippas med talibanerna och religiös fundamentalism och accepteras inte av partiet, säger han uppgett.

Under min vistelse i Xinjiangprovinsens södra del växer bilden av den alarmerande situationen i Xinjiang fram allt tydligare. Situationen för uigurererna är väldigt allvarlig, och pressen på de unga uigurererna enorm. De ställs tidigt i livet inför ett extremt svårt vägskeäl där valet kommer att påverka resten av deras liv. Oavsett vilket valet blir så blir framtiden svår och komplicerad.

Sedan tre år tillbaks sker all undervisning i samtliga grundskolor i Xinjiang på mandarin. Beslutet möttes av kraftiga protester i framförallt Kashgar och Khotan, men till ingen nytta. Ändringen kommer på sikt innebära färre utbildade uigurer, större klyftor och mer oroligheter. Den hänsynslösa kinesiska behand-

lingen av det uiguriska folket har skapat en tickande bomb. Och den kommer att explodera, frågan är bara när.

Sista dagen i Kashgar får jag sällskap till busstationen av några av mina uiguriska vänner. Vi passerar "peoples square" där den väldiga Maostatyn reser högt upp i skyn. En av mina vänner berättar att tre uiguriska studenter hissade upp den Östturkestanska flaggan i en av de många flaggstängerna som pryder torget, för två år sedan.

– De avrättades med nackskott dagen efter de greps, och ett femtiotal av deras släktingar och vänner är fortfarande fängslade, berättar en av vännerna med sänkt huvud.

Tre män som förmodligen drömde om ett självständigt Östturkestan. Idag är den drömmen troligen mer avlägsen än någon gång tidigare.

Mitt tåg lämnar långsamt Ürtümchi och

Xinjiang provinsen bakom sig och jag tar sikte på den kinesiska östkusten. Det sista som far genom mitt huvud innan jag somnar på den allt för korta britsen i min andra klass kupé, är den uppmaning som flera av mina informanter gav mig under min sista vecka i Kashgar. "Glöm inte bort oss när du väl kommit hem till ditt fantastiska hemland. Berätta för alla du känner om oss uigurer, och kom snart tillbaks!"

Jag blundar och lovar mig själv att jag inte ska göra dem besvikna.

Text och foto: Per Engström